

Sofija Andruchovyč

Felix Austria

Větrné mlýny

Felix Austria

Stanislavov na počátku dvacátého století, městečko v Haliči, v samém srdci nejchudšího a nejzanedbanějšího regionu c. a k. mocnářství. Sofija Andruchovyč, stále zářivější hvězda ukrajinského literárního nebe, svůj magický román *Felix Austria* zalidnila všedně nevšedními postavami a postavíčkami, jejichž životy plynou a rozplývají se na pozadí epochy, která jejich potomkům stále více obrůstá mýtem o šťastném Rakousku. Tajemství ukrytá ve vyřezávaných komodách, iluzionisté, šarlatáni, zázraky vědy, láska a smrt. Autorka vystřihla dech beroucí rodinnou ságu klenoucí oblouk mezi minulostí, přítomností i budoucností. Ohledává ulice svého rodného města, dotýká se přitom nejméně poloviny Evropy a těch nejnapjatějších strun naší fantazie. „Je dobré zkoumat tu část historie, které se možná bojíme, protože je neprobádaná. Někde tam jsou otázky, na které máme hledat odpovědi,“ říká autorka.

Větrné mlýny

Sofija Andruchovyč x Felix Austria

Sofija Andruchovyč
Felix Austria

Y

Tato kniha vychází s podporou
Ministerstva kultury České republiky
a nadace Český literární fond.

The translation was kindly supported
by the Fund for Central & East
European Book Projects, Amsterdam.

© Sofija Andruchovyč, 2017
Translation © Petr Ch. Kalina
Cover photo © David Konečný
© Větrné mlýny, 2017

ISBN 978-80-7443-251-4 (papírová kniha)

ISBN 978-80-7443-265-1 (eBook)

Z ukrajinštiny přeložil Petr Ch. Kalina

Děkuji stipendijnímu programu
Ministra kultury a národního dědictví
Polské republiky Gaude Polonia
a literárnímu programu
Fondu „Rozvoj Ukrajiny“ za možnost
pracovat na tomto románu.

Tato knížka vznikla díky Andrijovi
a Marjaně, kteří byli po celou dobu se mnou,
mým rodičům, kteří mě jednou provždy
nadopovali podporou,
Renatě Serednycké, která mě přijala
a zahřála ve svém útulném domě,
Žanně Komar, která mi ukázala cestu
k hlavnímu pramenu,
Daně Vynnycké, jejíž hudba dokáže naplnit
silou a nadšením,
Bohdaně Matijaš, která mi darovala křížek,
a také všem dalším lidem a okolnostem,
jimiž jsem byla obdarována.

Kapitola první x 9. 1. 1900

V tomto domě není klid.

Obzvláště, když jsou zimní svátky. Karneval za karnevalem: ples techniků v divadle, první „vlněný“ večírek¹ v Moniuszkově hudební společnosti, akademický večírek v kasinu, maškarní ples organizovaný místním Sokolem... A takto to chodí po dva měsíce. Na Silvestra v městském kasinu tancovalo první čtverylku jen 28 párů. Zato do Hvězdy a do Měšťanské společnosti přišlo hodně hostů. Říká se, že se ve svém klubu vesele bavili taky místní Židé. Královnou plesu zvolili jako vždycky paní doktorovou Ester Funkelstein. To ale naprosto právem: když jde vysoká paní doktorová ulicí, není nikdo, kdo by se neotočil, nezastavil a nezadíval se na ni; a pak ji všichni mají neustále v hlavě a nemůžou se jí zbavit stejně, jak to bývá s otravnou melodií.

Adela miluje společenské zábavy a mě tahá s sebou. Nechodila bych tam, protože dobře vím, jak si slečinky v lehounkých šatech za Adelinými zády šeptají: „Adela Angerová chodí na karnevaly

se služebnou a přitom si vzala rusínského rakváře.“ Ale Petr s ní nikdy nechodí, tak ji přece nemůžu nechat jít samotnou.

Petr není rakvář, dělá sochy na hroby a hrobky. A všichni roní hořké slzy, až jim nosy modrají, když vidí na hřbitově Petrovy truchlivé anděly nebo mramorové dívky s rozevlátými vlasy, které navěky ztuhly.

Petr pracuje v dílně Kazimira Bembnoviče na Sapieżyńské, naproti vysokému německému kostelu. Tam, kde začíná topolová alej, která vede na hřbitov.

Teď ale dokončuje mramorovou výzdobu v naší katedrále — v hlavní lodi je tmavě zelený mramor a v bočních krémový. Říká, že ikonostas už je pomalovaný a pozlacený. A zavádějí tam plynové osvětlení.

Každý den mu tam nosím obědy: jelita, uzenou slaninu, fazole, játrové halušky, bramboráky, hráškové krokety. V ulicích se moc neuklízí sníh, a tak musím svůj dvoukolák neustále vysvobozovat ze závějí. Stmívá se už po třetí hodině, ale lampář má vždycky na rozsvícení času dost. Na každém kroku jsou hloučky chlapů rozehřátých vodkou té nejlepší jakosti. Městský lihovar jim nadělil nečekaný dárek — litr za 66 centů. Najíst se za ty peníze nedá, ale můžeš se opít tak, že zapomeneš na hlad, a dokonce ani na své vlastní jméno si nevzpomeneš.

Ti chlapi pak nevědí, co se sebou. Teď v noci chodil jeden pod okny a vykřikoval, aby ho pustili přespat. Křičel: „Nemám kde spát, mrznou mi nohy.“ A pak se to vyřešilo. Sebrala ho policie, a tak se ohřál v chládku.

Poslední dobou se vyrojilo tolik zlodějů, podvodníků a lupičů, že je nebezpečné vycházet ven. Nejlepší by bylo zazdít se doma a nevystřít nos. Ale jindy mě napadá: a kdo řekl, že doma je bezpečno? Kdo řekl, že tady na tebe nemůže čekat lupič, tedy někdo, komu dobrovolně nastavuješ svá nechráněná záda?

Petr říkal, že z kostela svaté Anny v Ozerjanech zmizela starobylá monstrance. A zase nejsou žádné stopy, žádní svědci. Všechny dveře byly buď zamknuté nebo zavřené na petlici, okna nepoškozená a uvnitř pořádek. Vypadá to, jako by tam stěnami vnikli andělé a vzali ten vzácný předmět s sebou na nebesa.

Trvá to už dlouho. V Mykulyncích, kde hned po požáru zrekonstruovali chrám, se vypařily dvě zlaté patény, jedna s výjevem betlémských jesliček a druhá s vyobrazením Božího hrobu. Den předtím kněz s jáhnem tyto talíře tajně vložili do kovové schránky. Ráno jáhen zjistil, že je skříňka vylomená a prázdná. Jediný klíč měl kněz. Oba jsou dosud ve vězení.

Něco podobného se stalo v klášteře Povýšení svatého Kříže řádu svatého Basila Velikého

v Bučači na hoře Fedir. Novic Benedikt šel ve tři hodiny ráno ze své cely, která je v budově sousedící s chrámem, nakrmit koně do stáje. Přes stěny zdobené pilastry s pozlacenými korintskými hlaviciemi slyšel, jak o temperovou duchovní malbu z 18. století plácají křídla andělů. Ani na chvíli nezapochoyboval o původu těch zvuků. Vykládal, že to byly podobné zvuky jako u holubů ve zvonici, jen velikost ptáků by se musela blížit člověku. Ráno zjistili, že beze stopy zmizel nejen pramen vlasů z uťaté hlavy Jana Křtitele, ale taky ostatky svaté Mundicie, osten z trnové koruny a kousek houby, již napájeli Ježíše octem. Všechny tyto vzácné předměty zmizely spolu se zlatou schránkou inkrustovanou drahokamy.

Rabín David Mosche, zakladatel Sdružení pro studium Tóry v Čortkově, oznámil, že se z tajné skrýše Staré synagogy ztratila stříbrná cukřenka na ohnutých nožkách ozdobená rostlinným ornamentem a určená pro uchovávání plodu etrog.² Je pravda, že v cukřence leželo něco úplně jiného, ale to je podle rabína tajemství, které se za žádných okolností nesmí sdělovat.

Když ze synagogy v Brodech (města otevřených dveří a blahoslaveného mudrce Baal Šem Tova³) zmizel starodávný kalich Kiduš⁴, chanukija⁵ se zlatým kráčejším lvem a jad⁶ ozdobený smaragdem, někdo si najednou vzpomněl na pantomimu potulných Brodensingerů⁷, která

byla o tom, jak Hospodin zástupů přenáší do Nebeského Jeruzaléma svůj lid: nejdřív věci, potom chrámy, zvířata a obydlí, čímž pozemské tvory udivuje nevysvětlitelnými zmizeními. Dále mizí svatí, mudrci, muzikanti a děti, až nakonec na hříšné zemi nezůstane jediný Žid.

Všechny tyto děsivé události nemohou být příznakem ničeho jiného než toho, že náš svět prožívá své poslední okamžiky. Někdo nekonečně nedozírný teď zafuní, protáhne si údy, probudí se a my všichni se všemi našimi strachy, nářky, vášněmi a slzami přestaneme v tu chvíli existovat. Rozplyneme se na nebi jako černý dusivý dým při požáru.

Aby na to lidé nemysleli, soustředí se třeba na oslavy. A nedají si pokoj.

Adela mě vytáhla na koncert mladičkého Raula Koczalského. Není mu ještě ani patnáct, ale klávesy klavíru pod jeho prsty prostě roztávají. Vypadá to, jako by nástroj ovládal pohledem, silou myšlenky nebo pohybem hlavy. Já sama podobným způsobem ovládám struhadlo, když dělám kysané zelí s kmínem.

Raul je zrzavý mladík s kulatým obličejem, jasnýma očima a buclatými růžovými tvářemi. Myslím, že jeho jemná pokožka nemá ještě ani zaděláno na vousy. Nejraději bych ho do té tváře štípla. Zašeptala jsem to Adele, když přišel před publikum a uklonil se. A ona obrátila oči v sloup

a strčila do mě tím svým ostrým jedovatým loktem, až to zabořelo.

Ale pak, když se ten kluk svými ohebnými voskovými prsty dotknul vyceněných zubů té otevřené klavírní tlamy, zastyděla jsem se. Hrál nejdřív Mozarta, Glucka a Hummela a pak už jen Chopinovy valčíky a *Fantasia impromptu*. Nebylo mi dobře, byla jsem z těch zvuků nějak nesvá. Připadalo mi, že nemám právo tady být a poslouchat je: vždyť jsem bezvýznamný člověk, jemuž taková krása nepřísluší.

Teď už mi nepřipadalo zvláštní, že Raul Koczalski v sedmi letech obdržel cenu Pařížské hudební akademie, v osmi napsal první operu, v jedenácti odehrál tisící koncert a jako dvanáctiletý vystoupil před perským šáhem Naserem al-Dinem, jenž se ještě před svou smrtí, kterou mu přichystali povstalci, stihnul nabažit talentem tohoto chlapce, a dokonce mu udělil titul dvorního klavíristy a Řád lva a slunce. Vždyť to dítě otituloval i turecký sultán a španělský král. Tak jak jsem teď vůbec mohla sedět tak blízko toho baculatého „lva a slunce“ a poslouchat jeho hudbu?

V tomto zimním čase je těch oslav až moc.

Když jsem ráno podávala snídani, Petr řekl: „Máme neobyčejně inteligentní služku. Vůbec bych se nedivil, kdyby dnes večer zašla na přednášku o současné vojenské technice.“

Co jsem mu udělala, že mě tak nenávidí?

Adela ho horko těžko přemluvila, aby mě mohla vzít na představení vynikajícího světoznámého iluzionisty, rytíře Ernesta Thorna. Dobře ví, že mě od malička zajímá původ různých zázraků, tedy to, čemu se říká magie a čarodějnictví. Zvlášt dnes, kdy je svět už skoro prozkoumaný, mě tato temná setkání fascinují a umožňují mi, abych se dobrala nejvlastnější podstaty jevů a nacházela odpovědi.

Doba je rychlá a plná světla. Továrnici Margosches a Liebermann uhánějí automobilem Tysmenickou cestou rychlostí 15 kilometrů za hodinu. Ani jsme se nestihli nabažit donedávna nevídanými plynovými lucernami a už je naše nádraží osvětleno elektricky (ačkoliv neustále upadá do tmy, z čehož mají radost především kapsáři). Ani jsme si nestačili užít pravidelná chození na stereoskop, kde se vám jako v pohádce objevují před očima plastické výjevy z dalekých krajů, a v elektrickém divadle, které provozuje pan Öeser, už tyto výjevy ožily a rozpohybovaly se. Bez sloního křiku parních lokomotiv, bez chuchvalců mastných sazí z jejich chobotů, bez zápachu páleného železničního uhlí si už nedokážeme představit ani sebe, ani naše město. A už se jenom smějeme, když nějaká babička začne vzpomínat, jak vedle kolomyjské radnice spustili lokálku, která musela každou chvíli zastavovat,

aby jí lidé se svými kozami uvolnili cestu. Jaké to tehdy byly divoké a temné časy!

A teď fotoaparáty doslova za pár vteřin uchovávají navěky naši přesnou podobu, která je jako odraz v zrcadle, ba ještě dokonalejší. A telefonní aparát i přes třeskutou vánici, přes zdi a kopce umožní uslyšet v reálném čase hlas někoho, za kým musí Margosches i ve svém rychlém automobilu uhánět a uhánět. Röntgenovy paprsky vidí lidské tělo skrz na skrz i se všemi vnitřnostmi. A každá nejmenší částice se každý den dělí na menší a menší a všechny krouží kolem nás, v nás, ve všem, všude. Když se vám zauzlují vlasy, už to dnes není následkem „přípravy a konzumace ryby na židovský způsob“, nejsou už „samcem“ ani „samicí“ a jejich odstřihnutí už nevede k náhlému úmrtí. A pouštění žilou nejen že téměř neléčí nemoci, ale může dokonce vážně uškodit.

Půjde-li to tak dál, pak fyzika vysvětlí i samotného Boha. Před několika stovkami let by mě za tato slova upálili před radnicí a stala bych se tak druhou popravenou čarodějnici v našem městě.

Myslím si, že máme-li věřit zázrakům, měly by to být zázraky určené pro zábavu, jako třeba vystoupení světoznámého iluzionisty rytíře Ernesta Thorna, kterému ve Lvově patří „Thornovo koloseum“ — „*podnik pro reprezentaci variety mezinárodních umělců po zahraničním způsobu*“. I když v tomto případě nepochybuji, že každé

rytířovo kouzlo je jen dobře promyšlený trik; jeho podstatu máme na dosah ruky a odhalit ji přece musí i sebevětší trdlo.

Před sloupovým portikem Moniuszkova městského divadla je velkolepá zlatá kopule, která vypadá jako poklička okrouhlé cukřenky ze vzácného servisu. Za zády Mickiewiczze z bílého kararského mramoru se shromáždili diváci — „tlusté ryby“, čili bankovní úředníci, zástupci velkých firem, důstojníci železniční armády. Všichni s bohatými licousy, které si pěstují na znamení loajality k rakouské monarchii. Někteří z nich ve své obětavé snaze překonali samotného Františka Josefa, jehož vousy dosáhly největšího rozkvětu v době světové výstavy v Paříži roku 1867. Jejich doprovody jsou oděny podle nejnovější módy, která se dá podrobněji prozkoumat až vevnitř v divadle. Sledovat módu není už tak jednoduché, jak se zdá, protože ta nyní prožívá čas přechodu z širokého stříhu na úzký a občas vzbuzuje značné rozpaky a zmatek. Vedle zúžených anglických sukni se totiž vlní nesčetné volánky, poblíž těžkých sametových aplikací se chvějí dovádivé šňůrky blýskajících se náhrdelníků s korálky, opodál mašlí a květin vidíme šaty těsně sepnuté sponkami. Společné mají jedině: výstřih šatů, jenž odhaluje nejen část nader, ale také celá ramena, a živůtek, který drží jen na uzounké stužce nebo na lehké tylové přezce. A neměli

bychom zapomenout na klobouky, jejichž obdivuhodné velikosti nesouvisejí pouze s bohatým objemem účesů zpevněných bizarními hřebínky a sponkami. Na labutích (ale někdy spíš kuřecích nebo krútích) šíjích vidíme zlaté řetízky s medailonky, srdíčky či křížky vytáhnuté z nejzazších zákoutí šperkovnic. Na stejných zlatých řetízcích se pohupují vějíře — jedna si jej pověsila přes rameno, jiná připnula na pásek. Ale střevíčky i punčochy s barvou šatů sladily všechny.

Siluety stanislavovských paniček jsou však v něčem neměnné. Vzniká dojem, že každá z nich si někde pořídila ještě jeden pár ňader a nyní jsou jejich poprsí níže položená a nepůsobí tak pevně, což ostatně do moderního střihu šatů velmi dobře pasuje. Rukávy jsou čím dál užší a delší, takže zanedlouho se zřejmě všichni zřeknou i nošení rukaviček.

Tyto busty s ostražitostí pozorují místní vyleštění a navonění mladíci s tenkými knírky a vlasy učesanými s pěšinkou uprostřed. Nosí všechno zvětšené, jakoby násilím roztáhnuté do všech stran — velikánské límce, fantaskní vázanky s podivnými vzory i neuvěřitelně vysoké klobouky (málem se ani do dveří nevejdou).

Venku i vevnitř ve foyer jsou slyšet fantastické příběhy o magii rytíře Thorna. O tom, jak nechává věci rozplynout, jak dokáže přinutit levitovat lidi i předměty, jak je rozřezává na kousky

a potom je znovu zceluje, jak z malinkého semínka za několik minut vyroste na pódiu strom i s plody, jak ze zrcadel, plamínek svíček a průhledného nádobí vystupují pohyblivé stíny, které předvádějí děsivé tance a odpovídají na otázky z publika.

V samotném sále je k zalknutí. Je cítit zápach z petrolejek smíchaný s těžkým aromatem vlasových pomád, nasládlých pudrů a parfémů. Šešest hedvábí a atlasu se zlehka pne po neklidném lidském šepotu. Červený plyš, jímž jsou potažena křesla, je zároveň drsný i jemný na dotyk. Vzrušení lechtá nervy — dámy mají rozpálené tváře a pánové působí soustředěně.

Něčí tichá silueta proplula podél stěn, pozhasínala svítily, čímž ukryla v temnotu zvlněné bílé štuky se zlatým zdobením, sedadla i publikum a nechala osvětlenou jen půlkruhovou scénu zakrytou krvavě rudými záhyby opony. Sál se postupně noří do tmy a ticha, je slyšet jen chvění ponurých gigantických křídel exotických motýlů v podobě vějířů.

„Paní, moc vás prosím, sundejte si tu plachetnici,“ šeptá někde rozlícený člověk.

„To nejde,“ zní neochvějná odpověď. „Můj klobouček je připevněn jehlicemi. Mohly by se rozsypat a někoho zranit.“

„Ale váš klobouk brání ve výhledu hned třem lidem,“ naléhá rozhněvaný muž.

„Je mi líto, ale nemůžu s tím nic udělat.“
Její vějíř se ostře rozmachuje a nervózně tluče
vzduch, jako když se stlouká máslo.

„No jasně,“ dramaticky si povzdechne muž.
„Co čekat od tohoto publika, co čekat od jeho
vkusu. Na koncert Proskurnycké, na Bojan⁸ nebo
na představení lublinské opery nepřijdou, ale ko-
chat se kejklemi jakéhosi kujóna, to ano.“

„Ale pane Janovyči,“ zazní posměšný dívčí
hlas. „Zato pana doktora je všude plno.“

„A navíc ve vyšívance,“ syčí pohrdavě paní
s plachetnicí na hlavě. Sálem se nese smích i ne-
smělé nesouhlasné reakce, ale ve stejný okamžik
se roztáhne opona a odhalí scénu, uprostřed níž
stojí modro-červená čínská pagoda s několika
stříškami, které mají elegantně ohrnuté okraje.
Pod stříškami visí dvě rovné otepi slámy.

V sále nastává ticho, z něhož vystupuje jen
občasné povrzávání křesel, něčí pokašlávání nebo
kručení žaludku. Pagoda je osvětlena shora a ze
stran, zbytek scény je ponořen v pološeru. Oči pub-
lika důkladně zkoumají prostor na pódiu a snaží
se zachytit alespoň náznak toho, že za chvíli za-
čne něco jedinečného. Zadržují v sobě pružinu
netrpělivosti a jsou zcela připraveni na to, že na-
jednou odněkud vyskočí nevídaná nestvůra nebo
že se vykutálí nepopsatelné strašidlo, že vyletí ne-
uvěřitelná divoženka, že se stane něco naprosto
nemyslitelného, zkrátka něco, co si vůbec nelze

představit. Na to jsou všichni připraveni, jsou zároveň napjatí, vystrašení a v maximální možné míře vzrušení.

Ale nic se neděje. Uběhlo pět minut. Sedm. Osm. Scéna je stále stejná a tmavá. Pagoda, kterou už každý zná do nejmenších detailů, tam stále hloupě stojí bez jakéhokoliv smyslu.

A atmosféra, dosud napjatá jako žíla, začíná povolovat a pomalu ji nahrazuje zklamání a hněv. Po této náladě už by se žádný provazochodec projít nemohl, protože by nad hlavami publika jen nebezpečně vrávoral.

Sedadla vržou stále silněji, šepot narůstá a slévá se v jednotvárnou masu zvuků, z níž stále častěji vyčnívají jednotlivá, téměř hlasitá zvolání. Sálem se valí vlna vzdechů, které se přenáší z jednoho na druhého bez jakékoliv vůle zúčastněných; jde o podobnou intimitu, jako je líbání. Nějaký šedivý robustní pán (ve tmě těžko říct, ale zdá se, že to je ubručený magistr farmacie Bibring) se za slyšitelného hekání a funění snaží vstát ze sedadla, chytá se opěradla před ním a natažených rukou sousedů, ale pokaždé padá ztěžka zpět, načež mu z oka vypadává monokl, který se poté bezradně pohupuje na zlatém řetízku a pan Bibring (ano, je to skutečně on) nadouvá tváře i nozdry a jiskří zlostí.

Několik lidí už stihlo odejít, jiní nerozhodně zvažují, co mají dělat — ještě počkat, nebo žádat vrácení vstupného?

A najednou ta nepokojná pěna mizí, jako by se vsákla do písku. „Aaach,“ vydechlo publikum, jež se na okamžik mění v gigantické plíce pohádkového obra. Ti, kteří si nestihli ničeho všimnout, se vylekaně ptají: „Co? Co je? Co se děje?“ A hned umlkají, protože pochopili, co jim uteklo. Každopádně jim je naprosto jasné, co se na pódiu stalo.

Přímo ze vzduchu se tam před modro-červenou čínskou pagodou objevil in persona rytíř Ernest Thorn.

Nepřišel zpoza kulis, nevylezl z pagody, nevyklouznul z temnoty scény. Žádný pohyb se nekonal, stojatý vzduch nic nenarušilo. Každý z přítomných v sále může přísahat: rytíř Thorn byl celou dobu uprostřed scény. Od okamžiku, kdy se roztáhla opona, tam bez hnutí stál a pozoroval diváky.

Jak to, že jsme ho neviděli?

Thorn byl strnulý jako hmyz, který chce vypadat jako větvička nebo suchý lístek. Dobře vidím, že nemrká, ani se mu nezvedá hrudník. Tvář má klidnou, soustředěnou, uvolněnou. Dívá se přímo před sebe, ale působí, jako by zároveň viděl celý sál — lóže, zadní řady i zaměstnance divadla schované v zákulisí. Levé oko má trochu přivřené a zdá se, že je menší než pravé, levé obočí je níž než pravé, což rytířovu obličejí dodává lišáckého výrazu. Špička jeho nosu je trochu rozdvojená. Má

krátce střižené, naježené, šedivé kníry a pečlivě upravenou bradku.

Na sobě má hedvábný cylindr a frak s vlašťovými šosy, což zdůrazňuje jeho velkou postavu. Pod frakem má sněhobílou košili s naškrobeným stojáčkem, jehož rožky jsou mírně zahnuté. Na jeho očividně drahých knoflících vyvolává světlo smaragdové jiskry. Bílou vestu z piké má zapnutou na tři knoflíky. Hedvábný motýlek. V náprsní kapse bílý kapesníček, na ruku bílé rukavice. Na kalhotách atlasové lampasy. Lesklé lakýrky. Přes pravou ruku pokrčenou v lokti má přehozenou látku černé barvy. Levačkou drží malý kufřík s koženými pásky.

„Vím, jak to udělal,“ špitnu do ucha Adele, která sedí mezi mnou a Petrem, jehož pevně drží za ruku. Petr se naklonil blíže, aby to taky slyšel. Všimám si, jak si mě svým zlým okem měří paní Helena Festenburgová, jedna z organizátorek našeho městského ochotnického spolku. Vidím, jak se její nervózní rty ztenčily na sílu nitky.

Ale pokračuji, protože chci uspokojit zvědavost Adely a Petra: „Byl celý přikrytý tou látkou, kterou drží v ruce. Z vnitřní stany je modro-červená, strakatá jako pagoda, takže s ní splývá.“

Jsem si jistá, že jsem si to nevymyslela, že jsem jasně viděla, jak hedvábná příkrývka pomalu klouzala dolů, jako by někdo ze vzduchu strhnul nejtenčí svrchní vrstvu.

K odhalení iluze stačí prostě dávat dobrý pozor a čestně si přiznat, že vidíš jen to, co vidíš.

Adela nesouhlasně vrtí hlavou. Toto věčné dítě chce věřit na zázraky. Petr chytrácky přivírá oči a spiklenecky se mi vysmívá.

Když sál znovu opanuje ticho, Thorn se sotva viditelně kývá, čeká ještě několik vlekoucích se okamžiků a potom hbitými prsty otevírá kufřík a začíná z něj vytahovat jakési barevné hadry, dlouhé vyšívané košile, široké kalhoty s kokardami a kanýry, tyly, krajky a šály s pestrými vzory, kožené sandály s nakadeřenými dlouhými špičkami. Všechno beze spěchu ukazuje publiku, předmět za předmětem, ze všech stran a všechno skládá na hromadu na podlaze. A pak otočí kufřík dnem vzhůru, zatřese jím, čímž přesvědčí publikum, že v jeho červených atlasových útrobach nic neuvízlo. Snad jen kromě několika klubek motouzů.

Thorn snímá z pagody snop slámy a začíná jím důkladně pěchovat předměty. Zanedlouho vedle něj stojí strašák v podobě ženy pevně svázaný motouzy — obličej z pytloviny, vysoký turban uprostřed sepnutý broží, dlouhé šaty, které padají až na zem. Rytíř se chopí jiné postavy, nacpává navyklými pohyby košilku slámou a vypadá u toho jako řezník, který plní silné prasečí střevo směsí krup a krve. Druhou loutkou je muž v tmavých tureckých kalhotách a v bílé

košili. Na obličeji se mu černají umělé švihácky nakroucené kníry.

Pak Thorn ještě bleskově nadívá slámou dívku — několik krouživých pohybů, několik silných uzlů — a panenka se může připojit k rodině. Postaví ji k nohám velikých strašáků, zkrříží bezvládné nohy v kalhotách do tureckého sedu a do ruky jí vloží sitár. Pak přikryje slaměnou postavu hedvábnou látkou, opatrnými něžnými pohyby ji vyhladí na hlavě, ramenou a nohách loutky a pečlivě ji popláca, přebere prsty záhyby látky a urovná je, vrátí se znovu k obličeji a najednou je zřejmé, že tam, kde před okamžikem byla jen plátěná koule nacpaná senem, nenadále vystupují rysy obličeje: oční důlky, špička nosu a kulaté tváře. Zároveň se rozléhá tiché táhlé bzučení, které se zrcadlí v pulzaci vnitřností diváků. Zvuky zesilují, melodie se line zpod látky, která se pod dlaněmi iluzionisty začíná hýbat. Dvěma prsty ji zlehka uchopí za okraj a pomalu táhne k sobě.

„Aaach,“ vydechne publikum. Vedle dvou strašáků sedí opravdové živé dítě, malé a obratné, s měkkými tvářičkami a vážnýma očima namaľovanýma černou barvou, prsty škube strunami sitáru a plynule pohupuje hlavičkou omotanou velkým turbanem.

Thorn postupně oživuje ženu i muže. Obličej ženy je silně zvýrazněný: ruměné tváře, jedovatě

purpurové rty, obočí jako uhel. Muž je docela drobný, hubený a stejně jemný jako jeho partnerka; z úzkého obličej (oči a obočí jsou také výrazně namalované) trčí kníry, podobné těm, které byly na plátěné kouli, jež sloužila strašákovi jako hlava.

Pár tančí na nepravidelné zvuky sitáru, které jen vzdáleně připomínají melodii. Konečně ani pohyby muže a ženy se nedají nazvat tanečnickými. Houpají se jako náměsíční, malátně kroutí hlavami, protahují páteř, jako by se probouzeli po dlouhém spánku, dotýkají se jeden druhého konečky prstů a zdá se, že se snaží na něco vzpomenout.

„A jak vysvětlíš toto, paní přemoudřelá?“ slyším vedle sebe kousavý šepot. Petr se šklebí pravou částí úst.

„Potom, potom řeknu,“ odbývám ho. „Teď si musím všechno zapamatovat.“

Festenburgová na nás syčí jak vzteklá husa a ještě u toho nadouvá vole. Dívám se na Adelu — oči má vytřeštěné, ústa napůl otevřená a zdá se, že přestala dýchat. Petr sleduje můj pohled, v jistém okamžiku se zahledí do Adelina světlého obličej a všímám si, jak se přes něj převalila vlna citů a on sám začíná zářit a ztrácet dech. Obracím se zase na scénu, ale něco mi teď brání si představení užít. Nějaký parazit se mi přísál na srdce a otravuje mi krev.

Zatím dítě pokládá sitár na podlahu (nástroj nyní hraje sám, dokonce je vidět, jak se chvějí struny) a přidává se k tanci. Chodí po ruce s chodidly opřenými o zátylek. Choulí se do klubíčka a dělá kotrmelce. Staví se na natažené nohy, pak se prohýbá vzad opíraje se rukama o podlahu, dlaně posunuje k chodidlům a dělá tak několik kroků na všech čtyřech končetinách. Pak se znovu choulí do klubíčka a koulí se Thornovi k nohám. Rytíř opatrně oběma rukama zvedá tento živý míč a vkládá jej do kulaté krabičky, která není větší než futrál na cylindr.

Vidím, že paní Festenburgové je zle. Odvrátila hlavu, opřela si čelo rukou a zavřela oči. Diváci si zakrývají obličej dlaněmi, vykřikují a chytají se za prsa.

Thorn klade krabičku na neznámo kdy rozprostřený nevelký kobereček hned vedle páru okouzlených milenců, kteří stále tančí. Rytíř přes ně elegantním pohybem přehodí hedvábnou pokrývku. Na několik okamžiků jsou pod látkou ještě znatelné vypouklé části těl, ale najednou vše ustrne. Iluzionista táhne pokrývku k sobě a odchází bokem. „Aaach,“ vydechne vyčerpané publikum. „Aaach, aaach.“

Muž i žena zmizeli. Nejsou tam. Ani strašáci, ani jejich hadry. Ve vzduchu několik metrů nad podlahou sedí dítě – velikánský turban objímá křehkou hlavičku, jeho tvářička je nedětsky

vážná, ruka, která trčí z jeho volně visících šatů, se přidržuje dřevěné hole, což je jediná věc, jež se dotýká země.

Thorn přikrývá i dítě, pomalu obchází kolem, láskyplně uhlazuje a upravuje látku a pak ji znovu strhne.

Dítě nadále visí v prostoru. Vlastně ne, není to dítě. Totéž oblečení, turban, stejně namalované oči černou barvou. Rysy a tvar obličeje, jeho výraz i vážnost... vše je velmi podobné, ale na pódiu je teď dospělá žena. Oděv napnutý na kulatých prsou, unavená pokožka okolo očí, hořkost v koutcích úst.

Žena mizí pod pokrývkou a za okamžik se objevuje zase jinak. Nyní je to starší dáma s hlubokými vráskami a drsnou pokožkou. Povislá oční víčka téměř úplně zakrývají vybledlé oči, bezbarvé rty jsou prohnuty dolů jako luk. Sedí nehybně, bez jakéhokoliv viditelného úsilí se přidržuje seschlou rukou hole. Při pozorném pohledu je v ní možné rozeznat to zvláštní děvčátko, které hrálo na sitár.

Podívaná má neuvěřitelně tísnivou atmosféru. Odložený sitár stále bzučí, jako by říkal: vy odcházíte a já zůstávám. K jeho zvukům se přidává nepříjemný šum. Zdá se, že panu Thornovi taky vadí. Jeho obličej, který už není tak klidný, vrhá tázavé pohledy na starou ženu. Zvolna k ní přistupuje, natahuje ruce a chystá se ji přikrýt

hedvábím. Žena chrčí, z jejích šedých rtů spolu s křečovitým kašlem ukápala zpěněná slina. Naklání se dopředu a padá čelem na ruku s holí. Thorn udělá nervózní krok vpřed, chytí ji rukama za krk a odskočí. Hedvábná pokrývka odletí jako zlověstný pták. Kulisy vržou a začínají se pomalu bortit. Publikum ještě vidí, jak Thorn smeká cylindr, strhává si rukavice a odhazuje je.

Někteří z publika rozpačitě tleskají.

Zbytek obecnstva sedí mlčky a bojí se pohnout.

Představení bylo kratší, než slibovaly plakáty.

Kapitola druhá x ...

Více než dvě desetiletí, až do své smrti, křičel doktor Anger ze spánku — zdávalo se mu o požáru. Křičel dlouho a děsivě jakýmsi cizím hlasem, řval jako siréna, výr, meluzína nebo lokomotiva.

Nevím, jak se to stalo, ale výjevy z doktorových snů se mísí s mými ranými vzpomínkami. Vidím doktorovými očima. Za okny operačního sálu je dosti teplé ráno oslepené slunečním světlem pozdního září, chladná a tichá místnost, bílé kachličky, štiplavý zápach dezinfekce, který naplňuje hrtan i plíce a vyvolává v nich až pocit bolesti. Sanitářka v bělostném plášti a čepci vypadající jako by byla vytesaná ze sněhové hroudy, skládá soustředěně sterilní nástroje do lesklé chromované skříňky. Uléhají na dno s křišťálově ledovým cinkáním.

V těch snech doktor Anger operoval. Přesným pohybem rozřízl kůži pacienta ležícího před ním, ale z úzkého otvoru nezačala téct krev, ukázalo se totiž, že nejde o člověka, za jehož život je nutné bojovat. Byla to loutka nacpaná slámou a smetím.

Nicméně sny byly pokaždé jiné. Jejich společným znakem byl nasládlý vzduch klidného rána, tlumeně tiché prostředí nemocnice a předtucha tragédie, která se tlačila zevnitř, chtěla vás roztrhnout a nedovolovala se ani nadechnout.

V určitý okamžik si doktor Anger všiml, že za okny sálu poletují malé černé chumáče. Stále jich přibývalo a zdobily výhled z okna, který vypadal jako negativ snímku sněhové bouře. Chuchvalce obsypaly stromy, zem, drožkáře i kolemjdoucí, vzduch byl už úplně černý jako šátek vdovy.

Doktor v rozpacích otevíral okna dokořán proti vůli sanitářek, které mu s pláčem visely na rukách. Černé vločky nalétaly do operačního sálu a usadily se na kachličkách, na nástrojích, na lahvičkách a džbáncích z tmavomodrého skla. Pronikaly všem do úst, nosu i očí.

Spolu s vločkami se do místnosti vkradl zápach spáleniště. Byl nesnesitelně hořký a trpký. Vzduch byl rozpálený a jedovatý.

Nebylo vůbec nic slyšet. Hluché beznadějně ticho, jež bylo zasypáno peřinou černého popelu, drželo vše pod svou pokličkou.

Doktor Anger věděl, že se to zase stalo, stejně jak se to odehrálo tisíckrát před tím, že si to zase prožil od začátku do konce, že konec vlastně ještě nenastal a nic se nedá změnit, protože on na to nemá žádný vliv. Nebyl schopen snést tu pálivou

vnitřní bolest, a tak začal křičet z plných plic napěchovaných popelem a kouřem. A křičel, co jen mohl.

Kam moje paměť sahá, vždy když začal doktor křičet, hned jsem se probudila, vysvobodila se z Adelina objetí a pádila po schodech dolů. Doktor spal v pracovně, kde často přijímal pacienty — pod portrétem svého otce na úzkém divanu s hustými trásněmi, které zametaly koberec.

Když jsem tam vběhla, doktor pokaždé seděl na divanu, trásl se, byl zpocený, měl nevidoucí oči, do kterých jsem hleděla s nadějí, že v nich uvidím, co se tehdy stalo. Ale viděla jsem v nich jen poproskané žilky, zoufalství, hrůzu, bolest a vinu.

Byla jsem ještě dítě. Šeptala jsem mu, utěšovala, hladila po čele mokrém jako myš i po vlasech a snažila se ho položit na divan. On se však nepodřizoval, vykřikoval něco nesrozumitelného, protestoval, bránil se a naříkavě křivil ústa schovaná v bradě. Dávala jsem mu napít vody, kapala na lžičku uklidňující likér z modré lahvičky, utírala mu hlavu a hrudník ručníkem a rychle měnila povlečení, protože to původní bylo provlhlé.

Jedině v těch okamžicích, kdy už nespál, ale ještě se neprobudil, jsem se ho mohla vyptávat na požár.

Při tom požáru 28. září 1868, kdy u Lotringera na zahradě vařili marmeládu a půl města

shořelo, zahynula jeho žena, Adelina matka, a on se s tím do samé smrti nesmířil. Dokonce ani marmeláda neměla od té doby místo na našem stole.

Tehdy taky zahynuli moji rodiče z malé chaloupky, která stála vedle. Po tom domečku nezůstalo vůbec nic. Ráda na tom místě na jaře sedávám v porostech šeríku a myslím na to, že moje máma mohla doktorovi a doktorové vařit a pomáhat jim v domácnosti.

Nás s Adelou zachránili sousedi. Předali doktorovi hned dvě holčičky zabalené do hadrů načichlých kouřem a popelem. Ženy, které doktor najímal, aby nás hlídaly, se stále měnily, a to i přes to, že jim doktor dobře platil. Dostávaly dokonce dvakrát víc, než vydělávali jejich manželé v lihovaru nebo na parní pile. Nevím, jestli je to pravda, ale byla jsem přesvědčena, že to nemohly vydržet kvůli mně. S Adelou je to lehké a v klidu, ale já jsem ukřičená, podrážděná, a dokonce pláču ze spaní. Někdy se rozčílím a pak se hádám, jindy ze mě není možné vymámit jediného slova. Ať tak či onak, obličeje těch žen před námi odtékaly jako řeka a nebylo možné si je zapamatovat. Ale tvář Adely vždycky zůstávala se mnou.

V mé dětské fantazii jsem měla nejraději melodrama o tom, jak se náhodou dozvím, že mým skutečným otcem je doktor Anger, že měl krátký poměr s mojí matkou, když paní doktorové pekla

bílkové pusinky. Stávala jsem dlouhé hodiny před zrcadlem a hledala u sebe společné rysy s Adelou, které by můj sen zhmotnily.

Bylo to však směšné. S Adelou jsme jako nebe a země. Ona je bílá a téměř průsvitná, má ryšavé vlasy tenké jako chmýří, je křehká jako bílková pusinka, zasněná, zranitelná a ufňukaná.

Vyvolává v lidech ochránářský pocit, je třeba se o ni starat jako o dítě a krmit ji stříbrnou lžičkou. Měli byste jí z rukou sebrat ostré nože, petrolejky a těžké předměty. Chce se vám zakrýt jí oči i uši, když se stane něco, co by ji mohlo zarmoutit nebo polekat.

Já se jmenuji Stefanija Čorneňková. Jsem svalnatá, snědá, bystrá, silná jako chlap a úplně škaredá. Hezké mám jen vlasy — jsou lesklé, silné, rovné, ve stínu tmavé jak kůra stromu a na slunci z nich srší měděné jiskry. Když jsou rozpuštěné, vypadají jako drahá hedvábná látka nebo jako olověný vodopád. Nesluší se to říkat, ale nejdnou jsem si všimla, jak se nad nimi Petr kochal pohledem a ani se to nesnažil skrývat.

Petr je umělec. Žije ve světě obrazů a kontur, v tvarech, v ohybech a zlomech světla. Uchvacují jej hroudy vlhké hlíny, rozbité sklo a kaluže rozlitého petroleje. Ale nejvíc mrtvoly, kterým vyrábí pomníky.

Vlastně ne, nejvíc je uchvácen Adelou, pro kterou ještě za života postavil mauzoleum.

Děda a otec doktora Angera byli jedněmi ze zakladatelů Neudorfu, kam se v roce 1783 přestěhovali z jižního Německa v době josefínské kolonizace. Ale nejde o ten Neudorf, který je u Drohobyče, ani o ten u Samboru. Jejich Neudorf leží blízko Bredtheimu, což je další švábská kolonie. Je to přibližně v půli cesty mezi Kolomyjí a Stanislavovem a tato dvě města tvoří rovnostranný trojúhelník s Nadvirnou.

Ale Neudorf rodičů doktora Angera se od ostatních kolonií příliš nelišil. Byla to dlouhátnáská ulice dlážděná plochými kameny, z obou stran zastavěná převážně přízemními silnými staveními se slaměnými střechami. Trčely z nich cihlové komíny opásané římsami, na vrcholu byly zakulacené a vypadalo to, jako když šnek opatrně vytáhne jedno oko a rozhlíží se do všech stran.

Podél ulice se v souvislých věncích proplétaly pěstěné růže, které rámovaly květinové záhony i studny a vedly přímo na začátek osady k luteránskému kostelu, jehož věže míří do nebe.

Mladý otec doktora Angera byl samozřejmě hrdý na to, co jeho krajané dělali pro místní chudý a v něčem i dětsky bezbranný lid. Museli jej naučit ty nejobyčejnější věci: jak se nejlépe starat o dobytek, o les, o půdu, o svá obydlí i o sebe. Kde by ti lidé byli bez řepky, chmele, rebarbory nebo bez útulné konírny?

Jiná věc je, že se místní moc učit nechtěli. Je to pochopitelné — většině z nich půda nepatřila. Malé kousky země o velikosti šátku dělili mezi své děti na ještě menší. Zvykli si na svůj způsob života a zdálo se, že nejsou schopni dohlédnout k jiným možnostem, protože se s nimi dosud nese-
tkali. Nevěřili v ně, a proto je ani neměli. Úhledné švábské kolonie vnímali jako přízraky a snová zjevení, do kterých jim nebylo souzeno vstoupit.

Otci doktora Angera se zároveň chtělo z toho přeludu uniknout. Řádně oral a sel, přivazoval růže, boby i chmel, propařoval krmivo pro dobytek, udil klobásy. Ale jednoho dne, kdy jeho žena oblečená do korzetu a černé sukně zrovna zakládala do rozpálené pece dvacet bochníků chleba, přišel za ní a poprosil ji, aby začala balit věci.

To bylo neslýchané. Pastor stál pod žhavým sluncem uprostřed liduprázdné ulice Neudorfu, mlčky se za nimi díval a vdechoval opojnou vůni růží, které zrovna začaly kvést.

Otec doktora Angera několik let vařil mýdlo ve Stanislavově. Fascinoval jej proces, kdy pomocí bílých krystalů s ostrým zápachem (kupoval je v židovské lékárně na Rynku; pomocí těchto krystalů se lidé zbavovali velkých nečistot a trávili krysy, které pak hynuly ve strašných mukách) smíchal vodu s olivovým olejem, v obrovském kotli rozmíchal našedlou tekutinu, jež se měnila před očima,

houstla, začínala se podobat topnému oleji, jedovatě a výhružně smrděla, škrábala v krku a v očích vyvolávala slzy, odpařovala šedé mraky, které visely pod stropem těsného a tmavého domku, jenž si mohli manželé Angerovi dovolit, a přetvářel tu nepříjemnou páchnoucí směs na kostky tvrdého mýdla, které dozrávalo v dřevěných formách a pak po rozřezání na krychličky měnilo barvu i vůni a při kontaktu z vodou dávalo nadýchanou hustou pěnu. Jak je možné, že z vody a oleje, dvou surovin, které se navzájem nenávidí, vznikalo něco třetího a úplně odlišného? Odkud se braly ty jiné vlastnosti, když ani voda ani olej nepění a neodstraňují nečistoty?

Mydlář Anger si připadal jako čaroděj, když obklopen mrakem výparů soustředěně a pomalu míchal v kotli mýdlo velikou palicí, vytahoval ji, hleděl do neprůhledné hlubiny, zkoumal husté, těžké, rozpuštěnému jantaru podobné kapky, jež stékaly z konce palice na povrch lesklé masy.

Nikdy nepoužíval živočišný tuk, i když by to vyšlo levněji a pěna hotového výrobku by byla bohatší. Ale zápach sádla a loje mu byl odporný. „Takové mýdlo bych do ruky nevzal,“ říkal.

Naopak, snažil se experimentovat, aby vytvořil lepší a voňavější mýdlo. Místo vody přidával mléko nebo smetanu, louhoval v oleji aromatické bylinky, do hotové směsi sypal spousty sušených a rozdrobených lístků máty, poupata růží, mate-

řídoušku, heřmánek nebo lipový květ. A pak, když kousky mýdla dozrávaly v chladném sklepe, seděl nad nimi, čichal k nim a důkladně je pozoroval, jako by chtěl na vlastní oči zahlédnout ty neviditelné procesy, ke kterým v každé chvíli docházelo uvnitř mýdlových hrud.

Dával mýdlo pod nos manželce, hlas se mu při tom přerýval a chvěl: „Voní jako teplý léčivý kompot! Pěna je na dotyk jako samet! Kůže je po použití hladoučká jako u dítěte!“

Vždycky, když mydlář Anger vyčaroval něco nového, potichu přinesl kousek mýdla manželce a snažil se zastřít své vzrušení. Manželka ale nerozeznávala příliš velké rozdíly mezi mýdly — od nejsvětějšího do nejtmašího odstínu byla všechna hnědá, každé mělo nasládlou vůni podobnou oděru shnilého ovoce. Ale copak by jí mohlo být zatěžko potěšit svého manžela? Vždyť jeho radost, to byla i její radost, jejich radost, boží radost.

Dlouho a soustředěně se mydlila a nespěchala s oplachováním husté pěny. Pak na sebe lila vodu ohřátou v hrnci a volala manžela. Přicházel tiše, byl nervózní. Poznala to podle červených skvrn na jeho citlivé bílé pokožce a podle toho, jak pomalu a dlouho vdechoval nosem vzduch. Potichu ji obešel a zastavil se za ní. Několik prvních okamžiků cítila jeho horký dech na svém zátylku. Dech lechtal ramena jako lehké peříčko. Mydlář

čichal, nadechoval se nahlas a často jako ježek nebo pomalu vdechoval z plných plic.

Pak přišla zkouška pomocí konečků prstů — klouzaly po kůži, prováděly plynulé točivé pohyby, občas se zastavily a pak se posunuly v nečekaném směru, chvílemi se přitiskly silně a pak se dotýkaly už jen jemně, z čehož se ženě dělala husí kůže.

Mydlář Anger jí starostlivě podával oblečení a říkal u toho: „Tentokrát je vůně silnější než jindy. Měla by vydržet dlouho, nálev z kmínu byl obzvláště koncentrovaný. A kůže nezčervenala. To je dobře. Nevysouší příliš?“ starostlivě a profesionálně se ptal manželky.

A ona mýdlo chválila a snažila se pokaždé hledat nová slova. Pravda je, že se mu nikdy nevěřila se svým postřehem, že nejdéle na kůži a vlasech zůstává vůně mýdla z březového dehtu.

Se zákaznicí to bylo horší. Málo dbali na vůni a jemnost pěny a ještě méně na lásku, která byla do mýdla vložena. Mýdlo z vepřového loje bylo třikrát levnější a hodilo se i na praní. Tak k čemu bylo Angerovo mýdlo potřeba? Copak se člověk neumyje vodou?

Nakonec, když jednou mydlář Anger seděl mezi pyramidami z kostek mýdla, které sahaly až do stropu a mezi nimiž byla v těsných místnostech jen úzká cestička z kuchyně do postele, oznámil své manželce, jež krmila jejich novorozeného syna, že se vracejí do Neudorfu.

Po takové době bylo zvláštní chodit znovu do luteránského kostela a poslouchat pastorovo vyprávění o bludném synovi. Přijali je. Dokonce se tvářili, že se nic nestalo. Mýdlo si rozebrali sousedé jako výkupné za neuvážený krok. Mydlář Anger dokonce se značnou úlevou zapomněl na svoji pěnovou alchymii o sňatku vody s olejem a znovu vplynul do zemědělství.

Vzpomněl si jen tehdy, když se jeho syn stával čím dál zvědavějším — zajímalo ho, proč krev, která vytéká z rány, houstne a tmavne, jaké byliny mohou pomoci jeho mamince, aby se nedusila kašlem, nebo zda je možné mrtvému člověku navrátit život, když donutíme srdce, aby se znovu rozeběhlo.

Život v této části monarchie tehdy pomalu hořknul. Ani spořádanost, ani rozum, ani houževnatá práce Šváby neochránila od bídy. Na shromáždění obce bylo rozhodnuto opravit povozy, namažat a spravit kola, koupit mladé silné koně a voly a vyrazit do jiné země, kde se lépe šíří zvuk a modlitby nedocházejí k adresátovi tolik zkomolené.

Modlitby, to je pára ze slz stoupající do nebe.

Mydlář Anger se zamknul se stařešiny v chrámu a o něco je dlouho prosil. Když se vrátil domů, kde manželka modrající od nervového kašle balila jejich svršky, nemohl ani mluvit.

Mladého šestnáctiletého Angera oblečeného do nové plátěné košile celá obec doprovodila na nejbližší železniční stanici.

Medicínu studoval ve Štýrském Hradci a v Krakově a už věděl, že na kašel pomáhají odvary z větviček jedle, lékořice, heřmánku, cibulová šťáva, sádlo z nutrie, smůla z třešně nebo zkrátka roztok diamorfinu, který každou chvíli začne vyrábět německá firma Bayer. Ale s maminkou se už doktor nikdy nesetkal.

Rovnostranný trojúhelník, kde strávil dětství, přitahoval Angera jako magnet. Usadil se ve Stanislavově a jeho lékařská praxe byla okamžitě neobyčejně úspěšná.

Kapitola třetí x 11. 4.

Polštář je ještě teplý a drobně zvrásněný. Dala mi jej Adela, když koupila čínské bílo-fialové hedvábí v krejčovské dílně Józefa Žaladka na Kazimírské. Žaladkovi vozí látky i jiné zboží z Anglie a Francie a Adelu z dílny není možné vytáhnout ani za uši.

Sama jej vyšila tmavě červenými bavlnkami. Adela je mistr jemných vzorků. Pohyby jejích bílých prstíků mě od dětství okouzlovaly, upoutávaly můj pohled a podněcovaly k úvahám.

Hedvábný polštář dělá dobře vlasům. Třením o jeho kluzký povrch se i vlasy začnou podobat hedvábí a jsou pak jako jezerní hladina.

Zrcadlo v mém pokoji v podkroví (vedle prostorné a světlé Petrovy dílny) je zasazeno do rámu ze silného tmavého dřeva. Vzorky na rámu připomínají změť průsvitných kořenů trav a hmyzích tykadel. Hned, když se trochu oteplí, natíráme tento rám i veškerý další nábytek terpentýnem proti červotočům a štěnicím; vynášíme postele a křesla na dvůr, kde je poléváme vařící vodou.

Ale letos má jaro nějaké zpoždění. Už je skoro polovina dubna a stále padá sníh.

Dívám se do zrcadla a rukama pomalu rozplétám vlasy, které se přes noc rozcuchaly. Teplé prameny se v dlaních kroutí jako živé. Když se v noci cítím osamělá, rozpustím si vlasy a zabalím se do nich. Připomíná to objetí.

V podřepu vytahuji zpod postele svůj měděný pot de chambre⁹ s pokličkou. Jeho prodloužený tvar a špička, která z něj ční, mi připomínají omáčník, takže hned začínám přemýšlet, co budu vařit. Opatrně jej uchopím za jedno ucho a potichu vycházím na schodiště.

Slyším, jak Petr v horní dílně brousí. Ještě se úplně nerozvedlo a on už pracuje. Včera zase přišel celý špinavý. Když pracuje, sám se podobá soše, protože bývá pokrytý vrstvou bílého prachu z kamenů. Sám na sebe se zlobil, protože kučery truchlíciho anděla se mu nezdály dost jemné. Opakovaně se dotýkal Adeliných vlasů, bolestně zatínal zuby a vraštil čelo.

„Zase se nedaří oživit mramor, Petře?“ zeptala jsem se a věděla, co riskuji.

Hodil na mě takový pohled, že jsem se až orosila. Ale úsměv z mé tváře nezmizel. Jen tak lehce se ti nepodaří mě vylekat, Petříčku.

Vycházím ze svého pokoje a zastavuji se před dveřmi Petrovy pracovny. Do širokých točitých schodů z kovaného železa a tisových prken se

začíná opírat matné ranní slunce. Zaposlouchávám se do monotónního šustění a hledím dolů do studny se třemi kruhovými závitými lemovanými zábradlími. Z tohoto místa schody vypadají jako vodní vír, který neúprosně táhne ke dnu. Nebo jako klepsydra, z níž odtéká čas.

Adela mi jednou řekla, že zábradlí — jako stokrát zvětšený trnový věnec s tu a tam zapletenými bodláky — v ní vyvolává špatné předtuchy. A skutečně, když se Petr pustil do vnitřní výzdoby vily, přenesl sem mnohé ze svého hřbitovního světa. Za ta léta se s ním natolik sžil, že nechápe, proč by také doma neměl vyřezávat hlavičky makovic, jakožto symboly věčného spánku a pokoje, věčně zelené listy barvíňku, liliové květy s ohnutými lístky nebo dubové listy s žaludy.

Tiše scházím dolů a cestou před Adelinou ložnicí беру její nočník.

Jsme na to zvyklé od dětství — vstávala jsem první a vylévala naši společnou nádobu. Petr se tomu může posmívat, jak chce, ale zrušit tento zvyk není v jeho moci. S Adelou jsme byly spolu dlouho před tím, než se objevil, už od stvoření světa. Ještě v době, kdy se žádný drak neodvažoval vystrčit z podzemí svou zákeřnou hlavu.

Největší ústupek, kterého jsem byla schopná, byly samostatné nočníky. Nepočítám samozřejmě to, že jsem se přestěhovala do vlastní postele, čímž jsem Petrovi postoupila vyhráté místočko.

S Adelou jsme vyrostly spolu. Stále jsme byly pohromadě a nikdy se neodloučily. Dokonce jsme společně jely i na jejich svatební cestu do Krakova, Budapešti a Vídně.

Petrovi se to nelíbilo. Souhlasil až poté, když jej Adela snažně prosila a proplakala u toho několik nocí za sebou. Bála se jet beze mě. Petr se celý měsíc tvářil, že neexistuji. Jako bych to nebyla já, kdo v hotelech domlouval, aby nám s Adelou vařili vejce naměkko a jemu vejce vůbec nedávali, jako bych to nebyla já, kdo brzy ráno kupoval pro Adelu na tržišti nejčerstvější smetanu do kávy (pokud byla v hotelech čerstvá smetana, pak byla půl na půl ředěná vodou), jako bych to nebyla já, kdo jí upravoval vlasy, kdo jí vždy nachystal a vyčistil oblečení a zapínal ho na všechny knoflíky.

Adela klopila zrak a červenala se, když mi vykládala, jak se Petr vyžívá ve vůni její kůže. Jak čichá a čichá jako lovecký pes, potom znehybní, zaboří jí nos do krku a bolestivě zapichuje vousy do její citlivé pokožky (potom jsem jí mazala pálivé červené skvrny levandulovým krémem, zatímco Adela tiše syčela a kousala se do spodního rtu).

A její kůže voněla tak sladce vlastně proto, že jsem s sebou vezla vonné soli, připravovala koupel a že jsem jí olivový olej s louhovanými bylinkami vtírala do pokožky.

Když v termálních lázních v Budapešti seděla mezi starými nadutými Maďarkami, které byly

od vysedávání v horké vodě celé opuchlé, pošep-
tala mi Adela, oblečená do módních plavek s kra-
ťounkou tunikou ke kolenům, ale se zakrytou šíjí
a rukama, s nohama v koupacích punčochách,
že ji Petr poprosil, aby se s ním sešla v jednom
ze sálů, ale beze mě; polkla jsem, jako bych jedla
zkažené jídlo. Udělalo se mi špatně, ale nedala
jsem to na sobě znát. Ale když mávla hedvábným
šláfrokem¹⁰ jako pavím ocasem a její silueta zmi-
zela mezi sloupy, bylo mi tak zle, že jsem se sotva
udržela, abych nevrhla do koupele to, na co se
stihly přetvořit řízky okořeněné malinkou lžič-
kou ohnivé erös pisty¹¹ zapité skleničkou šampaň-
ského. Vzpomněla jsem si na historku, kterou vy-
právěl protivný pan Horowitz, snoubenec tlusté
Goszky (pracuje jako kuchařka na soudě): fiakr
mu rozdrtil nohu „na zaječí paštiku“, a zatímco
mu lékaři z těla odebírali to, co po noze zbylo,
Horowitz se probudil z narkózy, uviděl, že kus
zkrvavené nohy leží v mēděnici a zároveň prudce
pocítil, jak ho ta noha bolí, jako by ještě byla sou-
částí jeho těla. „Nebolelo mě tělo,“ chrčel medvě-
dím hlasem Horowitz, piják nad pijáky, „ale noha,
která mi už nepatřila.“

O tomto Horowitzovi navíc nedávno psaly
naše noviny. Pracoval jako hlídač v domě u Mic-
kiewiczova náměstí a rád si k sobě zval podobné
flamendry, jako byl sám. Po nocích se s nimi bavil
„při vodce a s muzikou“. Brána se zamykala, takže

policie se do dvora nemohla dostat. Zato tam bez jakýchkoliv překážek přicházely „falangy dívek různého kalibru“. Pijatiky u Horowitze pravidelně končily bitkami. Naposledy rozbili tlamu jistému Piotrovi Góorskému tak, „že se jeho obličej podobal jakékoliv jiné, ale rozhodně ne lidské tváři“.

Horowitz teď sedí ve vězení, čeká na soud a Goszka mu nosí jeho oblíbené knedlíky, někdy dokonce i s dršťkami. Je robustní, široká, má vystrčené břicho jako ranec hadráře. S vyvalenýma světlýma očima a těžkým dechem se pomalu vleče Lipovou ulicí směrem k Sapieżyńskiej, k radnici, nedaleko níž zadržují podvodníky a dobrodruhy. Když jsem ji viděla, přemýšlela jsem o cestách, kterými člověk chodí. O tom, že si někdo vodí „dívky různého kalibru“ a dělí napůl nočníky, které byly vždycky vcelku, a jiný, zpocený a s chraplavým dechem, nosí knedlíky a tabák.

Mám-li se vrátit k naší svatební cestě do termálních pramenů v Budapešti, pak musím říct, že těch několik hodin, které jsem tam strávila sama, byly nejprázdnějšími a nejvleklejšími chvílemi v mém životě. Nemohla jsem vydržet v horké koupeli, odkud před chvílí odešla Adela. Přehodila jsem přes sebe šláfrok a bloudila jsem od jedné místnosti k druhé, dokud jsem se nedostala ven do chladného únorového dne a ani jsem necítila, jak mráz spaluje mou rozpálenou pokožku. Ponořila jsem se do vody a plavala směrem k husté

páře, která se vznášela nad hladinou. Míjela jsem u toho skupinky lidí, kteří si povídali nesrozumitelným jazykem. Měla jsem pocit, že se jejich rozhovory točí jen kolem rozchodů a smrti. Takový mají jazyk, s tím se nedá nic dělat.

Několikrát se mi stalo něco velmi nepříjemného — kdosi neviditelný, avšak neodbytný, se mě dotýkal pod vodou. Otřásla jsem se a začala kolem sebe cákat vodu, jak jsem chtěla rychle prchnout. Něčí nenechavá ruka mě chytla za rameno.

Ale čekalo mě ještě něco horšího, než byly ty slizké dotyky. Z mraků páry vyčnívala socha — labuť tisknoucí svou malou hlavičku na dlouhém krku na prsa Lédy. Odněkud prskaly drobné kapky studené vody. Zatmělo se mi před očima, ponořila jsem se a plavala zpět. Přála jsem si, abych se už nikdy nemusela vynořit. Neviděla jsem jejich siluety, ale přesně jsem věděla, že se tam za sochou v přízračné mlze hýbou tmavé stíny mých souputníků.

Mnohé se od té doby změnilo a podstatně uklidnilo. Navíc mi teď připadá trochu zvláštní vzpomínat na to, že jsem byla v závěru cesty přesvědčená, že je konec a že s Adelou už dále nebudeme spolu.

Ve finále cesty jsem od nich v Prátru prostě utekla. Vybrala jsem si jednu z bočních alejí a šla jsem po ní stále dál a dál. Slyšela jsem, jak mi srdce bije někde vzadu za ušima, tlačí se do krku

a nedovoluje se nadechnout. Cítila jsem se jako nevděčný pes, který utekl od svých pánů. Došla jsem na břeh Donaukanalu. Ve srovnání s Dunajem se zdál být takový klidný, malinký, tichý, stydlivý a skromný. Nevím, jak dlouho jsem se dívala do vody. Myšlenky připlouvaly už jen ojediněle a rozplývaly se jako pára nad termálními lázněmi v Budapešti. Voda prostě tekla. Slunce prostě klevalo k horizontu. Ruce a nohy mi prostě mrazem zdřevěněly a obličej zmrznul. Ale v útrokách plál jakýsi teplý oheň a v určitém okamžiku jsem se přistihla, že se usmívám. Jsem jako ten kanál. Jsem jako Malý Dunaj. Teču si a miluji Adelu.

Do hotelu jsem se vrátila uklidněná. Petr rozrazil dveře pokoje, když uslyšel mé kroky tlumené chlupatým kobercem. Mlčky mě pustil dovnitř a důkladně si prohlížel můj obličej. Usmála jsem se na něj. Neodpověděl mi úsměvem, ale v jeho tmavých, hluboko posazených očích jsem si všimla nového výrazu — byla to zvědavost a soucit.

Pustil mě k Adele, pomyslela jsem si s vděkem. Teď bude on rozhodovat, kdo k ní může přijít. Tak to prostě je.

Adela byla uražená. Ležela pod peřinou se studeným termoforem na hlavě. Z hnízda jejích rozčuchaných rusých vlasů trčel třízubý hřebínek z chromu a tenkého barevného skla s motivem cikády na větvičce s višňovým květem. Adeliny oči